

Фінанси, банківська справа та страхування

УДК 336.773

Богач Олена Валентинівна

викладач вищої категорії

Лозівська філія

Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу

Богач Елена Валентиновна

преподаватель высшей категории

Лозовской филиал

Харьковского государственного автомобильно-дорожного колледжа

Bogach Elena

Teacher of the high category

Lozovsky Branch of Kharkiv State Auto and Road College

Клименко Тетяна Василівна

викладач вищої категорії

Лозівська філія

Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу

Клименко Татьяна Васильевна

преподаватель высшей категории

Лозовской филиал

Харьковского государственного автомобильно-дорожного колледжа

Klymenko Tetyana

Teacher of the high category

Lozovsky Branch of Kharkiv State Auto and Road College

Лабінцева Олена Петрівна

викладач

Лозівська філія

Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу

Лабинцева Елена Петровна

преподаватель

Лозовской филиал

Харьковского государственного автомобильно-дорожного колледжа

Labintseva Elena

Teacher

Lozovsky Branch of Kharkiv State Auto and Road College

ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС ТА ОЦІНКА ЙОГО СТАНУ
ПЛАТЕЖНЫЙ БАЛАНС И ОЦЕНКА ЕГО СОСТОЯНИЯ
PAYMENT BALANCE AND ASSESSMENT OF ITS STATE

***Анотація.** В статті розкривається роль показників платіжного балансу країни, проводиться аналіз його сучасного стану і динаміки в Україні, виділені їх ключові проблеми та ризики на сучасному етапі.*

Результати зовнішньоекономічної діяльності країни і джерела її фінансування відображаються в платіжному балансі, який містить статистичну інформацію про всі економічні операції національної економіки з іншими державами протягом певного періоду часу (рік, квартал, місяць). Платіжний баланс є основним інструментом макроекономічного аналізу та прогнозування, широко використовується у визначенні заходів монетарної, фіскальної, протекціоністської політики, а також для регулювання внутрішнього валютного ринку. Платіжний баланс відображає співвідношення платежів, здійснених національною економікою за кордоном, і надходжень до країни з-за кордону за певний час. Якщо сума надходжень перевищує суму платежів, говорять про активне сальдо платіжного балансу і, навпаки, якщо платежі за кордон перевищують надходження з-за кордону, сальдо балансу буде пасивним. Платіжний баланс формується під впливом багатьох чинників, до

основних з яких відносяться: економічний потенціал країни; галузева структура ВВП; участь країни в міжнародному поділі праці; рівень доходів і вартості послуг; попит на експорт і структура імпорту; торгова і валютна політика; рівень розвитку сфери фінансових послуг; інвестиційний клімат в країні і рівень внутрішніх заощаджень; зовнішній борг і його реструктуризація; політика валютного курсу і процентних ставок; угоди з МВФ і т.п. Поглиблення інтеграційних процесів і вплив економічної кризи на їх фоні обумовлюють необхідність відстеження диспропорцій зовнішньоекономічних процесів для своєчасного прийняття рішення по нейтралізації їх негативного впливу. По суті, стан платіжного балансу дозволяє оцінити комплексний стан економіки країни, рівень реалізації її потенціалу. З цих причин виникає необхідність в детальному аналізі стану і динаміки платіжного балансу, а також виділення ключових проблем і ризиків на сучасному етапі.

У даній роботі була зроблена спроба дослідити структуру платіжного балансу; розглянути проблеми і методи аналізу платіжного балансу; виявити проблеми та перспективи регулювання платіжного балансу України; провести аналіз факторів, що впливають на платіжний баланс країни і методів регулювання платіжного балансу.

Ключові слова: *платіжний баланс, дефіцит платіжного балансу України, негативне сальдо, фінансування дефіциту платіжного балансу та особливості його регулювання.*

Анотація. *В статье раскрывается роль показателей платежного баланса страны, проводится анализ его современного состояния и динамики в Украине, выделены их ключевые проблемы и риски на современном этапе.*

Результаты внешнеэкономической деятельности страны и источники ее финансирования отражаются в платежном балансе,

который содержит статистическую информацию обо всех экономических операциях национальной экономики с другими государствами в течение определенного периода времени (год, квартал, месяц). Платежный баланс является основным инструментом макроэкономического анализа и прогнозирования, широко используется в определении мероприятий монетарной, фискальной, протекционистской политики, а также для регулирования внутреннего валютного рынка. Платежный баланс отражает соотношение платежей, осуществленных национальной экономикой за рубежом, и поступлений в страну из-за границы за определенное время. Если сумма поступлений превышает сумму платежей, говорят об активном сальдо платежного баланса и, наоборот, если платежи за границу превышают поступления из-за рубежа, сальдо баланса будет пассивным. Платежный баланс формируется под влиянием многих факторов, к основным из которых относятся: экономический потенциал страны; отраслевая структура ВВП; участие страны в международном разделении труда; уровень доходов и стоимости услуг; спрос на экспорт и структура импорта; торговая и валютная политика; уровень развития сферы финансовых услуг; инвестиционный климат в стране и уровень внутренних сбережений; внешний долг и его реструктуризация; политика валютного курса и процентных ставок; соглашения с МВФ и т.п. Углубление интеграционных процессов и влияние кризиса на их фоне обуславливают необходимость отслеживания диспропорций внешнеэкономических процессов для своевременного принятия решения по нейтрализации их негативного влияния. По сути, состояние платежного баланса позволяет оценить комплексное состояние экономики страны, уровень реализации ее потенциала. По этим причинам возникает необходимость в детальном анализе состояния и динамики платежного баланса, а также выделение ключевых проблем и рисков на современном этапе.

В данной работе была предпринята попытка исследовать структуру платежного баланса; рассмотреть проблемы и методы анализа платежного баланса; выявить проблемы и перспективы регулирования платежного баланса Украины; провести анализ факторов, влияющих на платежный баланс страны и методов регулирования платежного баланса.

Ключевые слова: *платежный баланс, дефицит платежного баланса Украины, негативное сальдо, финансирование дефицита платежного баланса и особенности его регулирования.*

Summary. *The article reveals the role of indicators of the country's payment balance, analyzes its current state and dynamics in Ukraine, highlights its essential problems and risks at the present stage.*

The results of the country's foreign economic activity and the sources of its financing are reflected in the balance of payments, which contains statistical information about all the economic operations of the national economy with other states for a certain period of time (year, quarter, month). The balance of payments is the main instrument of macroeconomic analysis and forecasting, is widely used for determining measures of monetary, fiscal, protectionist policies, as well as for regulating the domestic foreign exchange market. The balance of payments reflects the ratio of payments made by the national economy abroad and receipts from abroad for a certain time. If the amount of receipts exceeds the amount of payments, they talk about the active balance of payments and, conversely, if payments abroad exceed receipts from abroad, the balance of the balance will be passive. The balance of payments is formed under the influence of many factors. The main includes the economic potential of the country; sectoral structure of GDP as well as the country's participation in the international division of labor; income level and cost of services; export demands and import structure; trade and monetary policy; the level of

development of the financial services industry; the investment climate in the country and the level of domestic savings; external debt and its restructuring; exchange rate and interest rate policies; agreements with the IMF, etc. The deepening of integration processes and the impact of the crisis on their background make it necessary to monitor the imbalances of foreign economic processes for timely decision-making to neutralize their negative impact. In essence, the state balance of payments makes it possible to assess the complex state of the country's economy, the level of realization of its potential. For these reasons, there is a need for a detailed analysis of the state and dynamics of the balance of payments, as well as the identification of key problems and risks at the present stage.

In this paper, an attempt was made to investigate the structure of the payments balance; consider problems and methods of analyzing the balance of payments; identify problems and prospects for the regulation of the balance of payments of Ukraine; analyze the factors affecting the balance of payments of the country and methods of regulating the balance of payments.

Key words: *balance of payments, balance of payments deficit of Ukraine, negative balance, financing the balance of payments deficit and features of its regulation.*

Постановка проблеми. Актуальність даної теми обумовлена тим, що в умовах глобалізації національної економіки сильно зростає роль платіжного балансу і його регулювання в підтримці макроекономічної стабільності в країні. Платіжний баланс є дуже складним макроекономічним показником, який потребує високого рівня теоретичної підготовки в області макроекономічного аналізу і всієї статистичної інформації економіки країни за певний період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язку з актуальністю обраної теми, її досліджувало багато зарубіжних та вітчизняних вчених,

зокрема: О. Анісімова [1], С. Боринець [2], Д. Єрін [4], С. Ніколайчук [5], П. Пищик [6], А. Ставицький [7], О. Сунцова [8], В. Шевчук [9], А. Шкляр [10], В. Юрчишин [11] та інших та ін. Доцільно детальніше дослідити стан платіжного балансу України та особливості його формування в умовах, що склалися в останні роки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою роботи, є: проаналізувати структуру платіжного балансу; визначити проблеми та структуру регулювання платіжного балансу; розглянути проблеми і методи аналізу платіжного балансу; виявити проблеми та перспективи регулювання платіжного балансу України; провести аналіз факторів, що впливають на платіжний баланс країни і методів регулювання платіжного балансу

Виклад основного матеріалу. Платіжний баланс країни являє собою фінансовий документ, який відображає рух грошових коштів (приплив і відтік) окремої держави. Облік цих грошових потоків здійснює Центральний банк, а сам баланс служить основою аналізу зовнішньоекономічної ситуації країни.

За формою складання платіжний баланс – це статистичний звіт, де у систематичному вигляді наводяться сумарні дані про зовнішньоекономічні операції (надходження валютних коштів у країну та їх витрачання) цієї країни з іншими країнами світу за певний проміжок часу [3].

На практиці для зручності обліку платіжний баланс складається з таких розділів:

- торговельний баланс;
- баланс послуг та некомерційних платежів;
- баланс руху капіталів і кредитів.

Торговельний баланс – це співвідношення вартості експорту й імпорту.

Баланс послуг і некомерційних платежів містить платежі та надходження з транспортних перевезень, страхування, електронного та інших видів зв'язку, міжнародного туризму, культурних та наукових обмінів, односторонні перекази (державні операції і приватні перекази) та ін.

Платіжний баланс за поточними операціями включає торговельний баланс і «невидимі» операції (послуги, надходження від інвестицій, односторонні перекази).

Баланс руху капіталів і кредитів виражає співвідношення вивозу і ввозу державних і приватних капіталів, наданих і отриманих міжнародних кредитів.

Дослідження статистичних матеріалів НБУ щодо платіжного балансу [12] дало змогу схематично представити аналіз динаміки платіжного балансу України за 2010-2017 роки (див. табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка основних рахунків платіжного балансу України за 2010-2017 рр.

Статті платіжного балансу	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
А. Рахунок поточних операцій	-3 016	-10 233	-14 335	-16 518	-4 596	1 616	-1 340	-2 442
Баланс товарів та послуг	-3 982	-10 145	-14 346	-15 634	-4 606	-2 362	-6 453	-8 644
Баланс товарів	-9 597	-18 031	-21 846	-22 128	-7 128	-3 455	-6 942	-9 663
Баланс послуг	5 615	7 886	7 500	6 494	2 522	1 093	489	1 019
Баланс первинних доходів	-2 009	-3 796	-2 965	-3 033	-1 531	375	1 477	2 579
Оплата праці (баланс)	4 034	4 808	5 520	6 757	5 154	5 595	6 694	9 110
Доходи від інвестицій (баланс)	-6 043	-8 604	-8 485	-9 790	-6 685	-5 220	-5 217	-6 531
Баланс вторинних доходів	2 975	3 708	2 976	2 149	1 541	3 603	3 636	3 623
В. Рахунок операцій з капіталом	188	101	40	-60	400	456	92	-4
С. Фінансовий рахунок	-7 859	-7 677	-10 120	-18 601	9 111	1 223	-2 594	-5 012
Зведений баланс (= А + В - С=Е)	5 031	-2 455	-4 175	2 023	-13 307	849	1 346	2 566

Джерело: складено автором на основі [12]

Аналіз динаміки платіжного балансу України за 2010-2017 рр.

Роки	Зведений баланс	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
2010	5 031	-	-
2011	-2 455	-7 486	-148,80
2012	-4 175	-1 720	70,06
2013	2 023	6 198	-148,46
2014	-13 307	-15 330	-757,79
2015	849	14 156	-106,38
2016	1 346	497	58,54
2017	2 566	1 220	90,64

Джерело: складено автором на основі [12]

Рис. 1. Динаміка показників зведеного балансу України

Джерело: складено автором на основі [12]

З табл. 2 та рис. 1 видно, що стан платіжного балансу був не стабільний. У 2010 році сальдо платіжного балансу складало +5031 млн. доларів США, а вже у 2011 році -2455 доларів США, абсолютне відхилення слало -7 486 млн. доларів США, а відносне 148,80%, тобто виник дефіцит платіжного балансу. У 2012 році ситуація ще погіршилася, дефіцит платіжного балансу виріс до 4175 млн. доларів США, абсолютне відхилення -1720 млн. доларів США, а відносне складо 70,06%. У 2013 році дефіцит був ліквідований. Позитивне сальдо платіжного балансу на

2013 рік складало 2023 доларів США. Але вже у 2014 році дефіцит платіжного балансу склав 13307 млн. доларів. У період з 2015 року по 2017 спостерігається позитивне сальдо платіжного балансу. Що досягається насамперед за рахунок збільшення фінансового рахунку, тобто збільшення інвестування.

На стан платіжного балансу суттєво впливає стан платіжного балансу по поточних операціях.

Рис. 2. Динаміка показників рахунку поточних операцій

Джерело: складено автором на основі [12]

З наведеного рис. 2 можна побачити, що рахунок поточних операцій за період 2010-2017 рр. є не стабільним. Найнижчого показника від досяг у 2013 році -16518 млн. доларів США, що у порівнянні з 2012 роком збільшився на -2183 млн. доларів США або 115,23%. Але у 2015 році дефіцит рахунку по платіжним операціям скоротився на 6212 млн. доларів США, тобто на 35,16%. У 2016-2017 роках спостерігається тенденція до збільшення дефіциту рахунку по поточним операціям на -2956 млн. доларів США у 2016 році та на -1102 доларів США у 2017 році.

Найважливіша складова частина платіжного балансу по поточних операціях – торговий баланс, що відображає співвідношення вартості експорту та імпорту товарів за відповідний період.

Якщо надходження перевищують платежі, то торговий баланс буде активним, а його сальдо – позитивним; якщо платежі перевищують надходження, то торговий баланс буде пасивним, а його сальдо – негативним.

Економічний зміст активу або дефіциту торговельного балансу щодо конкретної країни залежить від її становища в світовому господарстві. Торговельний баланс необхідний як джерело валютних засобів для оплати міжнародних зобов'язань за іншими статтями платіжного балансу.

Якщо проаналізувати динаміку рахунків торговельного балансу, то можна побачити, що найбільший дефіцит був досягнутий у 2013 році, насамперед, за рахунок зниження долі експорту та збільшення імпортних операцій. Так у 2013 у порівнянні з 2012 роком експорт товарів зменшився на -5321 (59106-64427) або на 8,26%, а імпорт товарів скоротився на -5039 (81234-86273) або на 5,84%.

Таблиця 3

Аналіз динаміки рахунку поточних операцій за 2010-2017 рр.

Статті платіжного балансу	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
А. Рахунок поточних операцій	-3016	-10 233	-14 335	-16 518	-4 596	1 616	-1 340	-2 442
Баланс товарів та послуг	-3 982	-10 145	-14 346	-15 634	-4 606	-2 362	-6 453	-8 644
Баланс товарів	-9 597	-18 031	-21 846	-22 128	-7 128	-3 455	-6 942	-9 663
Експорт товарів	47 299	62 383	64 427	59 106	50 552	35 420	33 560	39 701
Імпорт товарів	56 896	80 414	86 273	81 234	57 680	38 875	40 502	49 364
Баланс послуг	5 615	7 886	7 500	6 494	2 522	1 093	489	1 019
Експорт послуг	18 327	21 269	22 089	22 613	14 884	12 442	12 448	14 167
Імпорт послуг	12 712	13 383	14 589	16 119	12 362	11 349	11 959	13 148

Джерело: складено автором на основі [12]

Як видно за даних табл. 3 та рис. 3 протягом 2010-2017 рр. баланс товарів мав від'ємне значення, тобто був дефіцитним. Найбільший дефіцит балансу товарів спостерігався у 2013 році, що склав -22 128 млн. доларів США. У 2014-2015 рр. дефіцит балансу товарів зменшився і склав -3 455

млн. доларів США у 2015 році. Дефіцит балансу товарів зменшився на 67,79% у 2014 р. та 84,39% у 2015 р. порівняно з 2013 р. Але з 2016 року спостерігається поступове збільшення дефіциту балансу товарів. На 100,93% у 2016 та на 179,68% у 2017 році порівняно з 2015 роком.

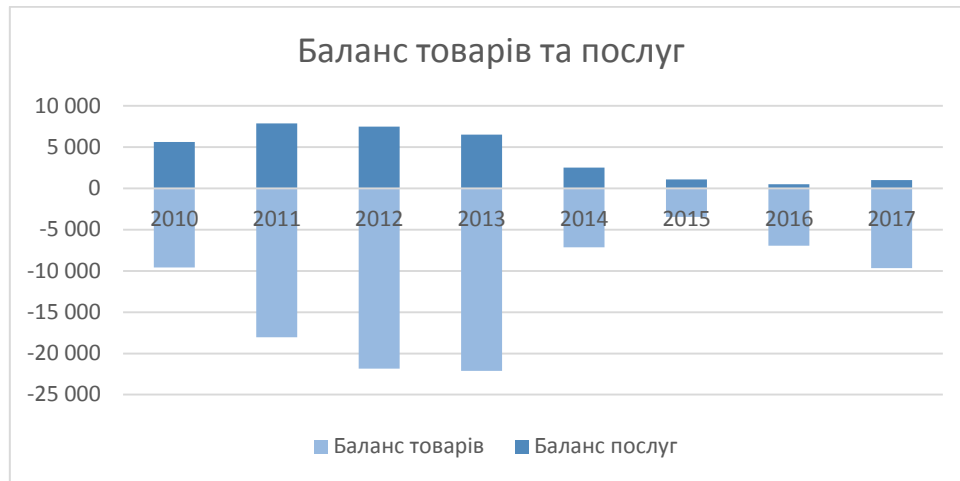

Рис. 3. Динаміка показників балансу товарів та послуг

Джерело: складено автором на основі [12]

Як свідчить динаміка показників експорту та імпорту товарів на рис. 5. та дані табл. 3 за період 2010-2017 рр. імпорт товарів завжди перевищував експорт, що негативно впливає на платіжний баланс країни.

По статті «Баланс послуг» враховується рух коштів у зв'язку з обміном між резидентами і нерезидентами різноманітними послугами: транспортними, будівельними, комунікаційними, туристичними, культурними, обслуговуванням урядових структур, іншими діловими послугами (науковими, технічними, консалтинговими, рекламними та ін.), фінансовими, ліцензійними, інформаційними тощо. Перелік послуг у міжнародних відносинах постійно розширюється і швидко зростають обсяги новітніх послуг, пов'язаних із розвитком сучасних інформаційних технологій. Це сприяє збалансуванню надходжень і витрат за поточними операціями платіжного балансу з меншим навантаженням на національну економіку.

Рис. 4. Динаміка показників експорту та імпорту товарів

Джерело: складено автором на основі [12]

За показниками експорту та імпорту послуг спостерігається інша ситуація. З табл. 3 видно, що за період, що аналізується баланс послуг мав позитивне значення. Найвищий його показник був у 2012 році і склав 7 500 млн. доларів США, а найнижчий у 2016 році і склав 489 млн. доларів США.

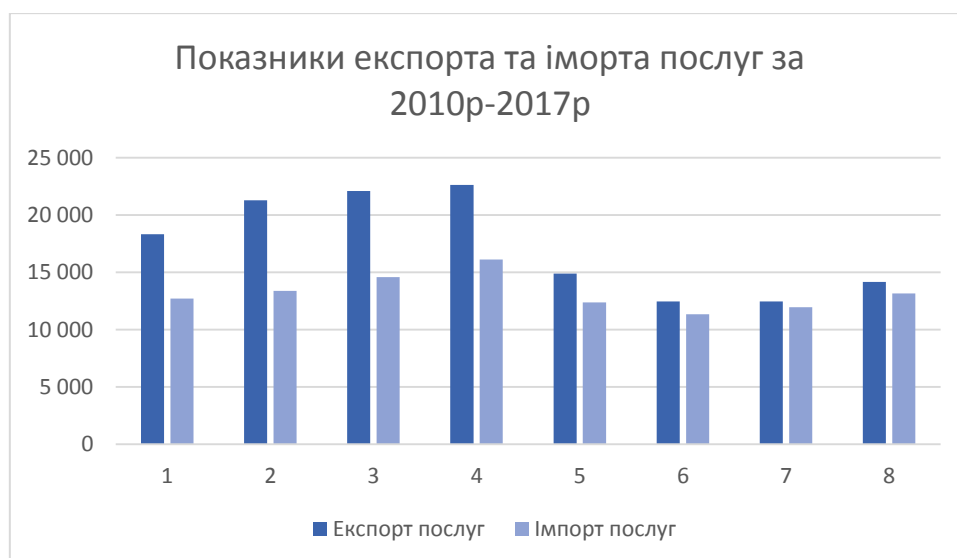

Рис. 5. Динаміка показників експорту та імпорту та послуг

Джерело: складено автором на основі [12]

Отже, можна дійти висновку, що зведене сальдо платіжного балансу за період 2010-2017 рр. було не стабільним. Це відбулося внаслідок зростання дефіцитного значення рахунку поточних операцій, в тому числі балансу товарів та послуг. У останній час спостерігається зменшення сальдо рахунку операцій з капіталом, а також незначний обсяг надходжень прямих іноземних інвестицій в українську економіку.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На основі проведеного аналізу платіжного балансу в Україні можна зробити наступні висновки:

Інтегрованим вираженням усіх зовнішньоекономічних зв'язків країни є її платіжний баланс. Платіжний баланс країни – це сума усіх трансакцій, які мають місце між резидентами країни і резидентами інших країн. Платіжний баланс характеризує співвідношення між валютними надходженнями в країну і її платежами за кордоном. Статті платіжного балансу покликані відображати всі зовнішньоторговельні операції країни з зовнішнім світом.

Для зменшення та ліквідації дефіциту платіжного балансу необхідно:

- стимулювати зменшення дефіциту торговельного балансу через підтримку експортних галузей і відвойовування національним виробником ринків, на яких домінують імпорتنі товари;
- стабілізувати приплив зовнішнього капіталу через фінансовий рахунок;
- заохочувати приплив інвестиційного капіталу та прямих іноземних інвестицій шляхом стабілізації політичної ситуації та покращення інвестиційного клімату в країні.

Література

1. Анісімова О.Ю. Коригування зовнішніх дисбалансів платіжного балансу (на прикладі розвинутих країн): Автореф. дис... канд. екон. наук: спец. 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини / КНУ ім. Тараса Шевченка. – К., 2008. – 22 с.
2. Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник. – 2-ге вид., перероб. й доп. – К.: Знання, КОО, 1999. – 305 с.
3. Вплив торговельної політики на людський розвиток / Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: brc.undp.org.ua
4. Єрін Д. Л. Статистичне оцінювання рівноваги платіжного балансу: Автореф. дис... канд. екон. наук: спец. 08.03.01 – статистика / Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. – К., 2005. – 18 с.
5. Ніколайчук С., Шаповаленко Н. Дефіцит поточного рахунку платіжного балансу: оцінка прийнятності рівня для України // Економіка і прогнозування. – 2010. – №2. – С. 74–88.
6. Пищик П.В. Регулирование платежного баланса и проблема макроэкономического равновесия // Деньги и кредит. – 2002. – №8. – С. 38–44.
7. Ставицький А.В. Аналіз та прогноз платіжного балансу України // Проблеми трансформації економічних систем та становлення ринкового господарства в Україні. – К., 1996. – С. 100–104.
8. Сунцова О.О. Фінансові аспекти соціально-економічного розвитку держави та її регіонів: Монографія. – К.: Міністерство освіти і науки України, УкрІНТЕІ, 2009. – 300 с.
9. Шевчук В.О. Платіжний баланс і макроекономічна рівновага в трансформаційних економіках: досвід України. – Л.: Каменярь, 2001. – 495 с.

10. Шкляр А.І. Платіжний баланс України: чинники кризи і механізми відновлення рівноваги // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №6. – С. 266–272.
11. Юрчишин В. Макроэкономические риски платежного баланса // Финансовые риски. – 2008. – №2. – С. 30–35.
12. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/Statist>
13. Офіційний сайт міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

References

1. Anisimova O.Ju. Koryghuvannja zovnishnikh dysbalansiv platizhnogho balansu (na prykladi rozvynutykh krajin): Avtoref. dys... kand. ekon. nauk: spec. 08.00.02 – svitove ghospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny / KNU im. Tarasa Shevchenka. – K., 2008. – 22 s.
2. Borynecj S.Ja. Mizhnarodni valjutno-finansovi vidnosyny: Pidruchnyk. – 2-ghe vyd., pererob.j dop. – K.: Znannja, KOO, 1999. – 305 s.
3. Vplyv torghoveljnoji polityky na ljudsjkij rozvytok / Analitychno-doradchij centr Blakytnoji strichky [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: brc.undp.org.ua.
4. Jerin D.L. Statystyčne ocinjuvannja rivnovaghy platizhnogho balansu: Avtoref. dys... kand. ekon. nauk: spec. 08.03.01 – statystyka / Derzhavna akademija statystyky, obliku ta audytu Derzhkomstatu Ukrajiny. – K., 2005. – 18 s.
5. Nikolajchuk S., Shapovalenko N. Deficyt potochnogho rakhunku platizhnogho balansu: ocinka pryjnjatnogho rivnja dlja Ukrajiny // Ekonomika i prognozuvannja. – 2010. – #2. – S. 74–88.

6. Pyshhyk P.V. Reghulyrovanye platezhnogo balansu y problema makroekonomycheskogho ravnovesyja // Denjghy y kredyt. – 2002. – #8. – C. 38–44.
7. Stavycjkyj A.V. Analiz ta proghnoz platizhnogo balansu Ukrainy // Problemy transformaciji ekonomichnykh system ta stanovlennja rynkovogho ghospodarstva v Ukraini. – K., 1996. – C. 100–104.
8. Suncova O.O. Finansovi aspekty socialjno-ekonomichnogho rozvytku derzhavy ta jiji reghioniv: Monoghrafija. – K.: Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, UkrINTEI, 2009. – 300 s.
9. Shevchuk V.O. Platizhnyj balans i makroekonomichna rivnovagha v transformacijnykh ekonomikakh: dosvid Ukrainy. – L.: Kamenjar, 2001. – 495 s.
10. Shkljar A.I. Platizhnyj balans Ukrainy: chynnyky kryzy i mekhanizmy vidnovlennja rivnovaghy // Aktualjni problemy ekonomiky. – 2010. – #6. – S. 266–272.
11. Jurchyshyn V. Makroekonomycheskye rysky platezhnogo balansu // Fynansovye rysky. – 2008. – #2. – C. 30–35.
12. Oficijnyj sajt Nacionaljnogho banku Ukrainy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.bank.gov.ua/Statist>
13. Oficijnyj sajt ministerstva finansiv Ukrainy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.minfin.gov.ua>